

NEOLITIC

De ce neolitic?

Conceptul de neolitic (epoca nouă a pietrei), folosit pentru a defini o epocă din istoria umanității, a pornit de la observația că, spre deosebire de paleolitic, în care uneltele erau din piatră cioplită (în special silex, dar și alte tipuri de roci), acum este folosită o tehnică nouă în producerea uneltelor, și anume șlefuirea pietrei.

Principalele caracteristici ale noii epoci

Cea mai importantă schimbare în raport cu epoca paleolitică este apariția așezărilor stabile. De la populațiile de vânători-culegători se trece la comunități de agricultori, acest proces complex luând naștere în Orientul Apropiat încă din mileniul IX BC. Din acea zonă, noile „achiziții” (agricultura, așezările stabile, creșterea animalelor, ceramica) s-au răspândit în toată Europa pe parcursul câtorva milenii, pe căi și pe direcții care suscită încă polemici printre specialiști. Pentru Gordon Childe, noul mod de viață a constituit o adevărată „revoluție”, deoarece în stadiul respectiv al cercetărilor această schimbare părea să se fi petrecut mult mai rapid decât se consideră astăzi.

O controversă o constituie și motivul trecerii la noul mod de viață, care este pus fie pe seama înmulțirii populației și a necesității de a găsi resurse noi de subsistență, fie pe seama unor mutații în planul religios-simbolic.

În Europa, noul mod de viață pare să se fi cristalizat pe la mijlocul mileniului al VII-lea BC, așa cum o arată unele așezări din Grecia (Achilleion, Soufli Magula) sau Bulgaria (Karanovo).

O altă caracteristică importantă a noii epoci este metalurgia, a cărei amploare va determina specialiștii să propună denumirea de eneolitic pentru perioada în care cu ajutorul acestei tehnici vor fi produse o serie întreagă de unelte și arme, cu importante implicații în plan simbolic.

Topor ciocan de tip Vidra (Izvoare, jud. Neamț)
(după www.culture.gouv.fr/culture/arcnat/harsova).

De asemenea, o altă importantă caracteristică a eneoliticului o reprezintă așezările de tip *tell*, multistratificate, prezente doar în anumite zone din sud-estul Europei.

Cercetarea neoliticului în România

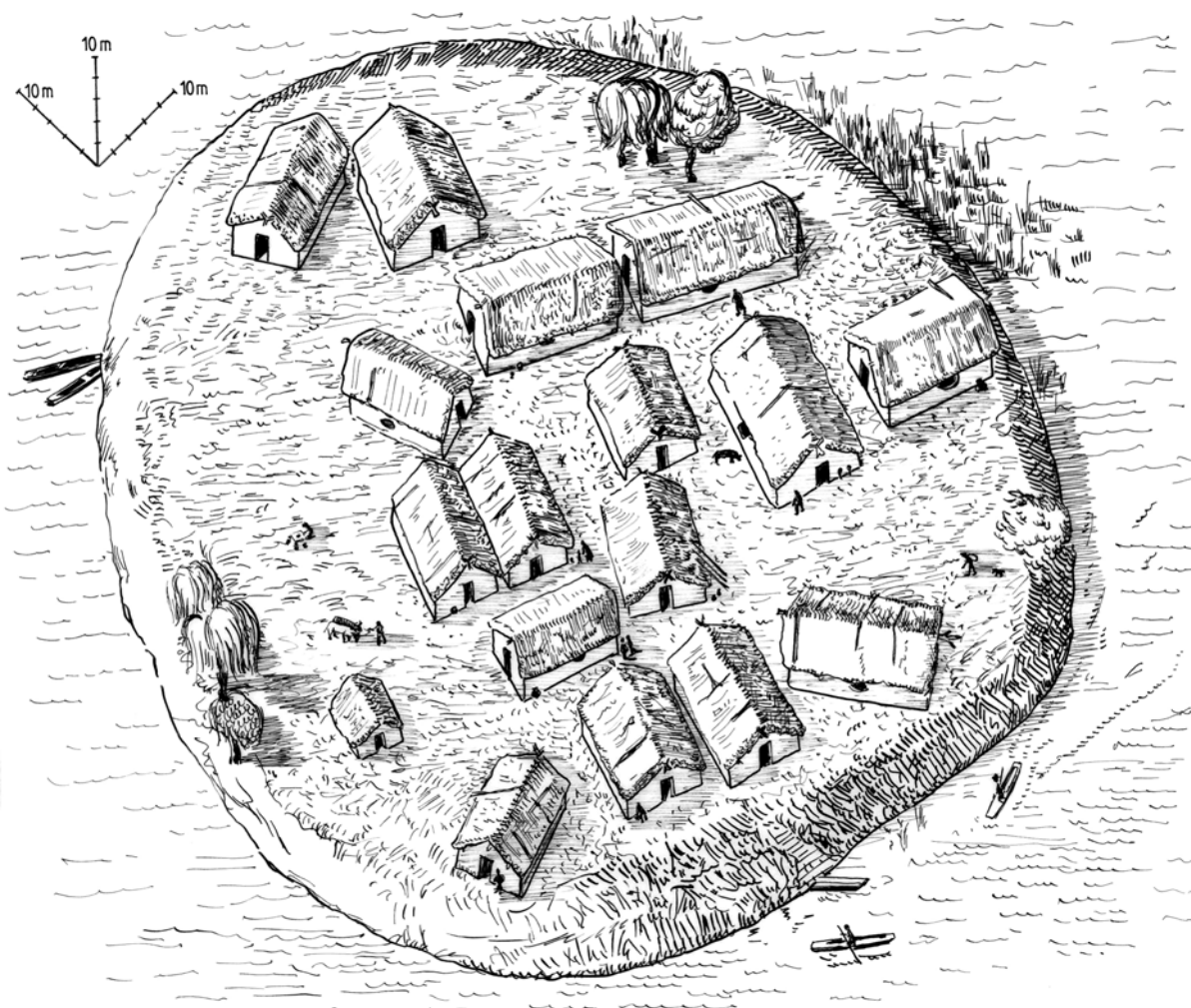
Primele cercetări au avut loc în secolul XIX și s-au rezumat la simple sondaje ce țin de perioada romantică a arheologiei din România. Apoi, la începutul secolului XX, s-au întreprins săpături în câteva așezări (Sultana, Gumelnița, Glina, Cucuteni), care au dus la rezultate importante în ceea ce privește cronologia relativă a neoliticului de la Dunărea de Jos.

Peisajul cercetării neoliticului a fost „parcelat” pe culturi arheologice, la început puține (Gumelnița, Boian, Cucuteni), apoi din ce în ce mai multe, astăzi ajungând-se la un număr de 31 de culturi, grupuri sau aspecte.

Studierea neoliticului în România s-a concentrat de multe ori asupra ceramicii, alte aspecte fiind de cele mai multe ori neglijate.

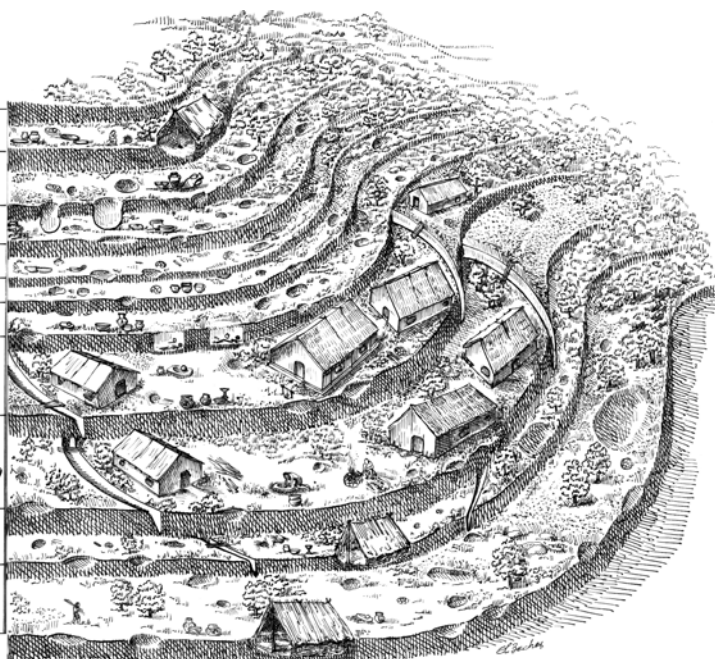
După cel de-al doilea război mondial, sunt întreprinse cercetări arheologice importante la Hăbășești (anii '50) și Căscioarele (anii '60), fiind dezvelite pentru prima oară în România așezări neolitice în întregime. În anii '70-80 încep să apară monografiile unor culturi arheologice (Boian, Precucuteni) sau ale unor așezări (Rast, Târpești), grație cercetărilor de mare amploare întreprinse uneori pe foarte mulți ani.

Începând din anii '80-90 și până în prezent a început să se pună accentul din ce în ce mai mult atât pe cercetările interdisciplinare (proiectul româno-francez de la Hârșova, microzona Bucșani, așezarea de tip tell de la Bordușani, Southern Romania Archaeological Project, așezarea de la Uivar și altele), cât și pe efortul de modernizare a tehnicilor de săpătură și înregistrare.

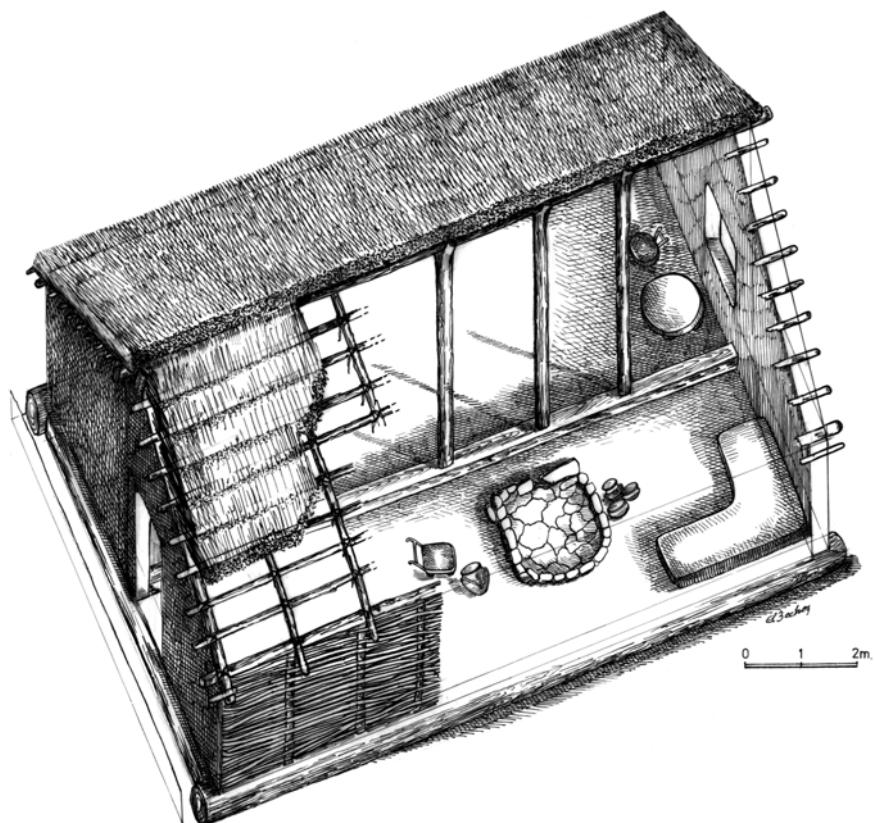

Reconstituirea satului corespunzător ultimului nivel (Gumelnița B) de la Căscioarele *Ostrovel* (după Vladimir Dumitrescu, 1965).

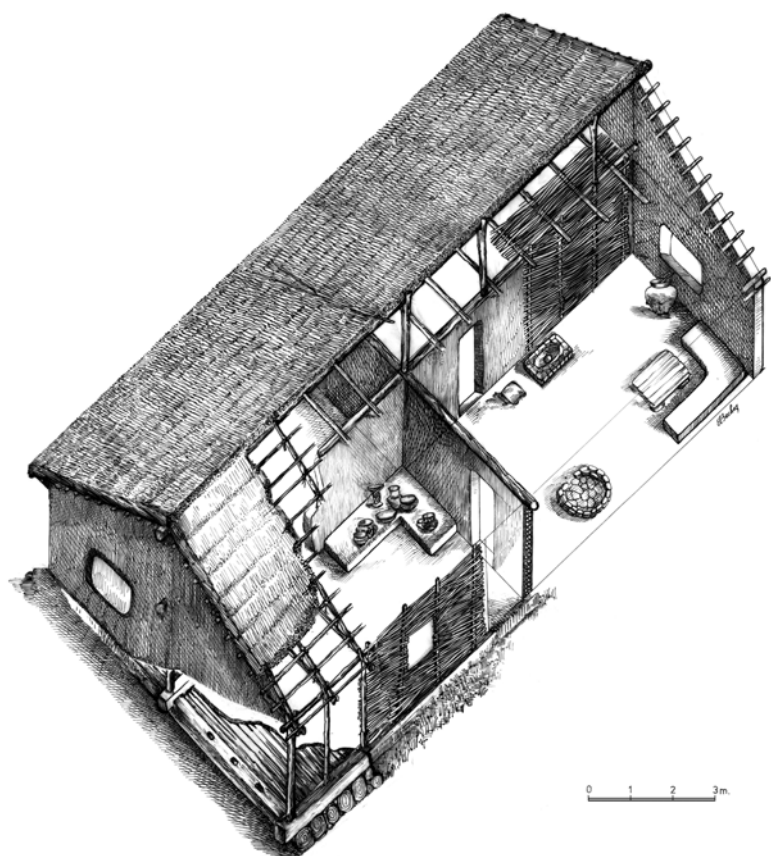
Sixth-seventh centuries A.D. Level			
Daco-Carpic Level, second-third centuries A.D.			
Bastarnian Level			
Hallstatt Period			
Bronze Age, Noua Culture			
Transition Period from the Chalcolithic to the Bronze Age			
Cucuteni A Level			
Precucuteni III Level			
Precucuteni II-III Level			
Linear-Band Pottery Level			

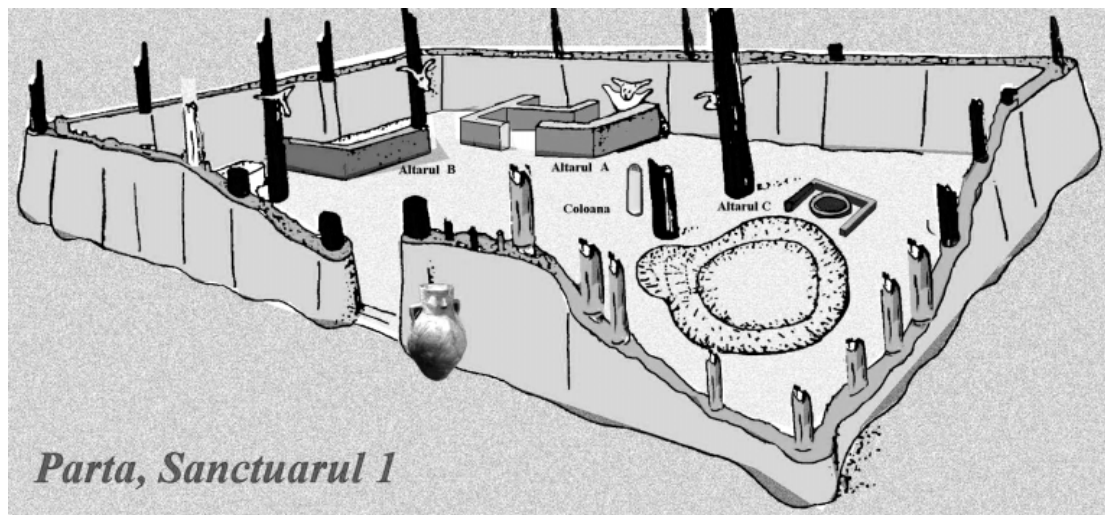
Reconstituirea așezărilor de la Târpești (după Silvia Marinescu-Bîlcu, 1981).

Reconstituirea locuinței nr. 1 de la Târpești (după Silvia Marinescu-Bîlcu, 1981).

Reconstituirea locuinței nr. 2 de la Târpești (după Silvia Marinescu-Bîlcu, 1981).

Sanctuarul 1 de la Parța (după Gheorghe C. Lazarovici, Magda C. Lazarovici, 2006).

Periodizare și cronologie

Pe baza stratigrafiei și tipologiei, dar și a așa-ziselor „importuri” între diferitele arii culturale, s-au putut stabili raporturile de succesiune sau contemporaneitate între aceste culturi, definite și ele pe baza diferențelor sau similitudinilor stilistice ce caracterizează ceramica.

O adevărată „revoluție” pentru cronologia absolută au reprezentat-o datele radiocarbon, metodă descoperită în anii '50 și perfecționată în continuu până în prezent. Astfel, în date absolute, neo-eneoliticul din România se împarte în două mari perioade, fiecare cu câte două subperioade:

A. **Neoliticul**, cu subperioadele neolitic timpuriu (cca. 6600-5500 BC) și târziu (cca. 5500-5000 BC);

B. **Eneoliticul**, cu subperioadele eneolitic timpuriu (cca. 5000-4500 BC) și dezvoltat (cca. 4600/4500-3800/3700 BC).

În ceea ce privește *organizarea socială* în neo-eneolitic, arheologia ne oferă puține indicii în această direcție, indicii care ne parvin mai ales din studiul necropolelor. Însă nici această sursă nu reprezintă întotdeauna o reflecție fidelă a statutelor sociale din epoca neolitică, așa cum o arată Chapman într-un studiu relativ recent (1983).

Unele aspecte privind organizarea socială pot fi sesizate și din studiul structurilor de locuire. Astfel, Bailey face diferența între grupurile sociale care folosesc bordeiele, a căror organizare și structură socială erau bazate pe legături de alianță, cooperare, căsătorie, naștere, aproape invizibile și mereu schimbătoare și negociabile, și comunitățile ce folosesc așezări stabile, ceea ce implică o anumită stabilitate și chiar inflexibilitate și la nivelul grupului social, ceea ce duce în timp la reconstrucția gospodăriilor în același loc, care se transformă cu timpul în *teli*-uri.

În literatura arheologică din România apare preponderent încă tribul și chiar uniunea de triburi, ca formă de cristalizare socială în această epocă.

Cristian ȘTEFAN

BIBLIOGRAFIE:

Douglass W. Bailey, *Balkan Prehistory. Exclusion, Incorporation and Identity*, London - New York, 2000.

Cătălin Bem, *Noi propuneri pentru o schiță cronologică a eneoliticului românesc*, Pontica, XXXIII-XXXIV, 2000-2001, p. 25-121.

Jacques Cauvin, *Naissance des divinités, naissance de l'agriculture. La révolution des symboles au Néolithique*, Paris, 1994.

John Chapman, Meaning and illusion in the study of burial in Balkan prehistory, în A. Poulter (ed.), *Ancient Bulgaria*, Nottingham, 1983, p. 1-42.

Alexandru Dragoman, *Texte, discursuri și ideologie în cercetarea (e)neoliticului din România*, Studii de Preistorie, 3, 2005-2006, p. 131-148.

Florin Drașovean, *The neolithic tells from Parța and Uivar (South-west Romania). Similarities and differences of the organization of the social space*, Analele Banatului, S. N., XV, 2007, p. 19-32.

Vladimir Dumitrescu, *Principalele rezultate ale primelor două campanii de săpături din așezarea neolitică târzie de la Căscioarele*, SCIV, tomul 16, nr. 2, 1965, p. 215-237.

Vladimir Dumitrescu, *Cronologia absolută a eneoliticului românesc în lumina datelor C 14*, Apulum, XII, 1974, p. 23-39.

Mircea Petrescu-Dâmbovița, Alexandru Vulpe (coord.), *Istoria Românilor*, vol. I, Neo-eneoliticul, 2001, p. 111-210.

Gheorghe C. Lazarovici, Magda C. Lazarovici, *A home altar at Gura Baciului*, Analele Banatului, S.N., Arheologie-Istorie, XIV, 1, 2006, p. 103-111.

Silvia Marinescu-Bîlcu, *From Prehistory to History in Eastern Romania*, BAR, International Series, 107, Oxford, 1981, 173 p., 245 fig.

www.culture.gouv.fr/culture/arcnat/harsova/ro/f-feu4.htm